

- (7) M. VERMANDERE, *Adamastos. 100 jaar algemene diamantbewerkerbond van België*, Antwerpen: Amsab, 1995, pp. 25-26.
- (8) Amsab, Archief 'La Sociale', nr. 258: brief aan 'Au Progrès' Jolimont, 28.06.1897.
- (9) Tijdens de Eerste Wereldoorlog voltrok zich een concentratie van kleine plaatselijke coöperaties in grotere regionale eenheden, waarvan de Luikse 'Union Coopérative' de meest indrukwekkende was.
- (10) SM De Toekomst in Boom werd opgericht op 20 augustus 1898 met een startkapitaal van 14 fr. Op 25 juni 1921 werd ze ontbonden en sloot ze door een fusie met 'Union Coopérative' Luik aan bij KVA.
- (11) SM De Volkswil Turnhout werd gesticht op 31 maart 1908. De maatschappij breidde na 1920 haar werking uit over een groot deel van de Antwerpse Kempen maar kampte met een voortdurend gebrek aan kapitaal en een beperkt cliënteel.
- (12) Na de ontbinding van KVA vestigde zich in de voormalige opslagplaatsen in Hoboken het wapenen munitiebedrijf 'Commerce International Incorporated'. De bedrijfsleiding trof er begin jaren '80 in de kelder het sterk beschadigde KVA-archief aan en besloot het te vernietigen.

Selectieve bibliografie

- L. BERTRAND, *Histoire de la coopération en Belgique. Les hommes - les idées - les faits*, Bruxelles: Dechenne & Cie, 1903, deel 2, pp. 397-410.
- D. DE WEERDT, *90 jaar coöperatie in Antwerpen. Het begin 1880-1914*. In: *Socialistische Standpunten*, (1971)4, 18 p.
- V. SERWY, *La Coopération en Belgique, tome II: La Formation de la Coopération 1880-1914 (suite et fin)*, Bruxelles: Les Propagateurs de la Coopération, 1946, pp. 143-162.
- V. SERWY, *La Coopération en Belgique, tome III: Le développement de la Coopération 1914-1944*, Bruxelles: Les Propagateurs de la Coopération, 1946, pp. 219-233.
- G. VAN GOETHEM, *De Samenwerkende Maatschappij De Werker (1880-1914). De mislukte start van de Antwerpse socialistische coöperatieven*. In: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XXII(1991)1-2, pp. 311-335.
- G. VAN GOETHEM, *Vaandels ruisen, vuisten groeten: 100 jaar socialistische beweging in Sint-Niklaas*, Gent: Amsab, 1996, 157 p.
- A. VAN LAAR, *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging te Antwerpen en omliggende*, Antwerpen: De Ontwikkeling, 1926.

Een ode aan de samenwerking tussen de departementen: de verwerking van het archief van de Vereniging België-DDR

Rita Calcoen, Piet Creve en Andrée Holsters, Amsab

Of je nu de definitie van archief opzoekt in het *Lexicon van Nederlandse Archiefvermen* uit 1983, of in *Miscellanea Archivistica Manuale - Grondbegrippen en Terminologie* uit 1988, of in een cursus archivistiek van de KUL uit 2000, één term komt opvallend terug. Een archief is een geheel van stukken. In onze instelling durven wij tijdens de koffiepauze wel eens gewagen van het feit dat een archief een intellectuele eenheid bezit, in tegenstelling tot een soms uitermate grote diversiteit aan materiële dragers. Het eerste verplicht ons een archief in zijn totaliteit en samenhang te beschrijven; het tweede zorgt ervoor dat archiefstukken behandeld (moeten) worden in drie gespecialiseerde departementen van Amsab: de Bibliotheek, Beeld & Geluid en het Archief. Het is dan zaak het overzicht te behouden en de resultaten van de werkzaamheden in de drie departementen op het einde van de rit mooi te integreren. Dit artikeltje brengt het relaas van wat zoiets in de praktijk betekent.

De Vereniging België-DDR (hierna: de vereniging) werd officieel opgericht in 1963, maar was al enkele jaren eerder begonnen met het organiseren van activi-

Oost-Berlijn in de jaren '50 (fotoarchief Vereniging België-DDR)

teiten die het beeld van 'het andere Duitsland' in ons land moesten bijstellen. In volle Koude Oorlog was het oproeien tegen de westerse propagandastroom die de Duitse Democratische Republiek voorstelde als de meest slaafse bondgenoot van de Sovjet-Unie. Met de formele eenmaking van Duitsland in oktober 1990 verdween de bestaansreden van de vereniging. Bij de officiële ontbinding werd het archief expliciet toegewezen aan Amsab en in januari 1991 kwam het daar effectief terecht. Pas meer dan twee jaar later was er tijd om het archief aan te pakken, tenminste binnen het archiefdepartement. De talrijke foto's en de affiches die deel uitmaakten van het archief, werden naar het departement Beeld & Geluid overgebracht. Daar stonden andere prioriteiten op het lijstje en kwam er pas begin 2002 ruimte voor een grondige aanpak. Ook in de Bibliotheek waren er nog heel wat wachtenden vóór het bibliotheekmateriaal van de vereniging. Eind 2001 kon daar een begin gemaakt worden met de beschrijving.

Het aanpakken van het archief van de vereniging in het archiefdepartement eind 1993 was niet het gevolg van het afwerken van een takenlijstje. De stimulans kwam van buiten onze instelling. Hans Cottyn, student Geschiedenis aan de Gentse universiteit, wou een thesis maken over het fenomeen van organisaties die de solidariteit met één land als werkterrein nemen en zag in de vereniging wel een interessante casus⁽¹⁾. Daarvoor was toegang tot het archief een basisvoorwaarde. Een pragmatische oplossing was snel gevonden: samen met een archivaris zou

Cottyn een overzichtslijst van het archief maken⁽²⁾. Toen die vorm kreeg, werd duidelijk dat belangrijke onderdelen ontbraken. Naast een massa foto's en een volledige collectie van het eigen tijdschrift bevatte het archief vooral stukken in verband met de activiteiten van de vereniging: bezoeken van Oost-Duitse delegaties en georganiseerde reizen naar de DDR. Verslaggevende en financiële stukken ontbraken nagenoeg volledig. Bijkomende prospectie drong zich op. Eind 1994 kwamen deze stukken inderdaad boven water, samen met jaaroverzichten en ledenlijsten. In maart 1995 raakte een aanvulling op de overzichtslijst klaar.

Het overgrote deel van de fotocollectie bevat toeristische en culturele informatie, zo'n zes dozen. Foto's over de activiteiten van de vereniging uit de periode 1963 tot 1998 vullen twee dozen. De toeristische foto's geven een beeld van de heropbouw en de economische bloei van de DDR, de eigen versie van het 'Wirtschaftswunder' zeg maar. De constructie van nieuwe stadswijken met de typische blokkendozen, de bouw van nieuwe wegen, de aanleg van parken en pleinen met een terrasje erbij: alles heel netjes en onder een stralende zon. De foto's geven verder een goed idee van het rijke culturele leven in de DDR: grote nieuwe bibliotheken en musea, sport, de muzikale en literaire scènes. Een onderdeel van de collectie bestaat uit een aantal portretten van mensen die een rol speelden in dat culturele leven, zoals Bertholt Brecht en Kurt Weill. De foto's die directer verwijzen naar de activiteiten van de vereniging, tonen de grote inzet bij het promoten van

*Camille Huysmans bij de 'Brandenburger Tor' in Oost-Berlijn, 1964
(fotoarchief Vereniging België-DDR)*

de DDR: delegaties heen en weer, bezoeken aan steden, culturele uitwisselingen...

Het bibliotheekmateriaal omvat bijna 4000 items: een kleine 1000 boeken en brochures en meer dan 2900 exemplaren van 44 tijdschrifttitels, waarvan 19 nieuwe in onze collectie. Ze bieden een goede afspiegeling van de doeleinden, de interessesferen en activiteiten van de vereniging. Tijdens de periode dat de organisatie nog de naam Cultureel Comité België-DDR droeg, lag het accent vooral op het culturele vlak. Maar er waren onmiskenbaar ook politieke aspecten, zoals de aandacht voor het antifascisme en de vrede. Na de bouw van de Berlijnse muur in 1961 deed de DDR er alles aan om haar imago op te poetsen. Het zwaartepunt lag op de politiek-ideologische strijd met als speerpunt het ijveren voor de officiële erkenning van de DDR door België. Heel veel grijze literatuur van de Oost-Duitse communistische partij en andere officiële instanties vond haar weg naar de vereniging. Toen België de DDR erkende, was een belangrijke doelstelling van de vereniging gerealiseerd.

Vanaf 1973 lag de nadruk op activiteiten als bezoeken over en weer van delegaties, reizen, tentoonstellingen, concerten, lezingen en filmvoorstellingen; kortom meer het culturele luik. Bij deze initiatieven werkte de vereniging heel vaak samen met Oost-Duitse partners zoals vakbonden en hogescholen. Onder het motto "Hoe ouder een staat, hoe beter hij geworteld is", kregen verjaardagen en lustrums ook veel aandacht. Verder komen typische DDR-onderwerpen aan bod: sociale wo-

ningbouw, onderwijs, fotografie, literatuur en kinderboeken. Al deze thema's zijn massaal vertegenwoordigd in het bibliotheekmateriaal. Tientallen dubbels van brochures en tijdschriften zijn in overleg met de depotgever afgevoerd. Het depot van de vereniging heeft onze bibliotheek verrijkt met honderden nieuwe titels en tijdschriftnummers. Bij de nieuwe aanwinsten rekenen we ook de monografieën en brochures die we als sammiere beschrijving ('groepsbeschrijving') opnamen. Hoewel die titels niet per stuk in de catalogus zijn ingevoerd, blijven ze voor de geïnteresseerde bezoeker makkelijk op te sporen via verwijzingen in de on line-catalogus.

Van 1991 tot midden 2002: elf jaar heeft het geduurd voor het archief van de Vereniging België-DDR in zijn verschillende componenten is geordend en beschreven. Drie departementen met hun eigen werkwijze en prioriteiten, de communicatie tussen de afdelingen die niet altijd vlot verliep, technische obstakels: samenwerken is helemaal niet zo evident. Maar het resultaat ligt er: het geheel van de stukken is nu beschikbaar.

- (1) H. COTTYN, *De Vereniging België-DDR*, RUG, licentiaatsverhandeling, 1995, 141 p.
- (2) H. COTTYN, P. CREVE, *Overzichtslijst van het archief van de Vereniging België-DDR*, Gent: Amsab, 1994, 25 p. (publicatie in beperkte oplage).